

ЮРІЙ САВЕЛЬЄВ,

доктор соціологічних наук, кандидат філософських наук, професор кафедри методології та методів соціологічних досліджень факультету соціології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (01033, Київ, вул. Володимирська, 60)

YURIY SAVELYEV,

Doctor of Sciences in Sociology, Candidate of Sciences in Philosophy, Professor at the Department of Methodology and Methods of Sociological Research, Faculty of Sociology, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Volodymyrska St., 60, Kyiv, 01033)

yursave@knu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-2023-4472>

<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57189896685>

ОЛЕКСАНДРА БАГАЦЬКА,

студентка філософського факультету, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (01033, Київ, вул. Володимирська, 60)

OLEKSANDRA BANATSKA,

Student at Faculty of Philosophy, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Volodymyrska St., 60, Kyiv, 01033)

aleksandra.alia@gmail.com

Наративи замість сценаріїв: що було не так із прогнозуванням повномасштабного російського вторгнення в Україну?¹

Соціології часто нарікають на відсутність систематичного застосування розроблених методів наукового прогнозування (Ruser, 2015). Серед таких методів у менеджменті та політичних науках для передбачення можливого розвитку по-

¹ У статті використано результати дослідження, проведеного під час практики студентів 4-го курсу філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка за спеціальністю «Політологія» у складі Олександри Багацької, Анастасії Гузар, Анастасії Вагуліної, Андрія Давиденка, Анни Андрюшко, Євгенії Заянчковської, Миколи Бондаренка. Практика проходила у лютому 2023 року на факультеті соціології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, науковий керівник Юрій Савельєв, професор кафедри методології та методів соціологічних досліджень. Попереднє подання результатів було здійснено на аналітичній платформі «Вокс Україна» / VoxUkraine <https://voxukraine.org/toj-hto-maye-vuha-nehaj-pochuye-naskilky-peredbachuvanym-bulo-povnomasshtabne-rosijske-vtorgnennya-na-rochatku-2022-roku>. Автори висловлюють вдячність редакторці «Вокс Україна» Ілоні Сологуб за її слушні зауваження та поради.

Цитування: Савельєв, Ю., Багацька, О. (2025). Наративи замість сценаріїв: що було не так із прогнозуванням повномасштабного російського вторгнення в Україну? *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, 1, 79–89, <https://doi.org/10.15407/sociology2025.01.79>.

дій, зокрема, використовують сценарний аналіз (Scenario Analysis) (Junio, Mahnken, 2013; Sus, Hadeed, 2020). Його впровадження цілком можливе і в соціології (Ruser, 2015).

З іншого боку, коли йдеться про сприйняття реальності та відповідне бачення майбутнього, то ключову роль у цьому відіграють панівні нарративи, які не лише репрезентують соціальну дійсність, а й визначають ставлення до неї та можуть формувати цілком реальну поведінку соціальних акторів, що часто призводить до вкрай негативних наслідків (Savelyev, 2023). Такі нарративи можуть бути поширені як у публічному дискурсі, так і в будь-якому професійному та експертному середовищі, у тому числі соціологічному.

Показовим і водночас сумним випадком спотвореного сприйняття потенційного розвитку ситуації та оцінки ймовірності різних сценаріїв було повномасштабне та неприховане російське вторгнення 24.02.2022 року. Хоч як це дивно, для більшості людей в Україні воно було шоком і захопило багатьох зненацька. Незважаючи на широке обговорення в медіа його ймовірності та безпрецедентну доступність розвідувальної інформації про російські плани в медіа, українці не вірили або не хотіли вірити у такий розвиток подій.

Вагомим чинником для формування скептичного ставлення щодо можливості повномасштабної неприхованої війни були коментарі офіційних осіб та впливових медійних персоналій, котрі мали широку аудиторію. Могло сформуватися уявлення, нібито більшість із них ставили під сумнів можливість кардинальної ескалації російсько-української війни, яка тривала від 2014 року, і наводили на підтвердження цього переконливі аргументи.

На підставі аналізу медіаповідомлень у січні–лютому 2022 року (до 24.02.22) ми вирішили з'ясувати, які прогнози переважали в той час, які нарративи використовували в аргументації і хто саме їх просував. Ретроспективно можна оцінити, наскільки достовірними виявилися насправді прогнози експертів та політичних коментаторів, висловлені напередодні повномасштабного російського вторгнення. Крім цього, було цікаво дізнатися, ґрунтували експерти та політики свої прогнози на сценарному аналізі чи вони перебували, так само як і широка громадськість, у полоні тих чи інших нарративів.

Ми проаналізували оприлюднені на початку 2022 року публікації, заяви та інтерв'ю 54 українських і відомих в Україні російських медійних осіб, політичних діячів та експертів, які давали оцінку можливості повномасштабного вторгнення РФ в Україну. Нашою метою було визначити достовірність їхніх прогнозів і виявити головні використані ними аргументи й нарративи. Нас також цікавило, в чому полягала спільність та відмінність оцінок українських та російських коментаторів та можлива залежність наданого прогнозу від їхньої політичної позиції й ідеології.

За допомоги цільового відбору, критеріями якого були висока медіапопулярність та впізнаваність коментаторів, кількість підписників у мережах YouTube, Facebook, на популярних телеграм-каналах, належність до різних ідеологічних та політичних кіл, ми сформували не випадкову вибірку із 26 російських та 28 українських персоналій, котрі умовно розподілялися на сім груп ідеологічного спрямування — три для російських коментаторів та чотири групи для

українських. Перелік відібраних осіб та розподіл їх за умовними групами наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Перелік медіакоментаторів, політичних діячів та експертів за групами (N = 54)

Росія (n = 26)	Україна (n = 28)
<p>Представники російської влади і прокремлівських медіа</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Володимир Соловйов 2. Маргарита Симоньян 3. Ольга Скабеєва 4. Наталія Поклонська 5. Володимир Жириновський 6. Марія Захарова 7. Дмитро Песков 8. Сергій Лавров 9. Валентина Матвієнко 	<p>Представники влади</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Олексій Резніков 2. Олексій Арестович 3. Андрій Єрмак 4. Михайло Подоляк 5. Олексій Данілов 6. Давид Арахамія 7. Дмитро Кулеба
<p>Російські опозиційні коментатори та експерти</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Максим Кац 2. Ілля Варламов 3. Єкатерина Шульман 4. Олександр Невзоров 5. Майкл Накі 6. Олексій Венедіктов 7. Станіслав Белковський 8. Ксенія Собчак 9. Кирило Рогов 10. Костянтин Гаазе 11. Борис Грозовський 12. Олександр Морозов 13. Сергій Медведев 	<p>Українські опозиційні коментатори</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Петро Порошенко 2. Олексій Гончаренко 3. Віталій Портников 4. Дмитро Гордон 5. Ірина Геращенко 6. Арсен Аваков 7. Юрій Луценко
<p>Російські коментатори радикально-націоналістичного спрямування</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ігор Гіркін 2. Олександр Дугін 3. Захар Прилепін 4. Денис Пушилін 	<p>Проросійські коментатори в Україні</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Євгеній Мураєв 2. Наталя Влащенко 3. Анатолій Шарій 4. Михайло Чаплига 5. Андрій Пальчевський 6. Тигран Мартиросян 7. Руслан Бортник
	<p>Незалежні коментатори та експерти в Україні</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сергій Згурець 2. Сергій Стерненко 3. Микола Сунгуровський 4. Євген Карась 5. Тарас Чмут 6. Юрій Бугусов 7. Роман Цимбалюк

Ми також намагались розрізнити експертів, медіакоментаторів та політичних діячів / активістів, орієнтуючись на рівень фаховості (наприклад, людина є

професійним військовим чи аналітиком за основним видом діяльності) і певну (відносну) політичну незаангажованість.

Крім цього, ми враховували те, що медійні коментатори мають більшу аудиторію. За цим доволі умовним розподілом до вибірки таким чином потрапили 14 експертів (26% від загального числа), 20 політичних діячів (37%), 20 медійних коментаторів (37%).

Одиницею аналізу дослідження є прогнози українських та відомих в Україні російських медійних осіб (коментаторів, політиків, експертів) щодо можливості повномасштабного російського вторгнення. Одиницею відбору та спостереження були медіаповідомлення обраних осіб.

Для кожного коментатора ми планували відібрати одне типове для них медіаповідомлення, яке характеризувало б їхню позицію щодо прогнозу російського повномасштабного вторгнення. Однак інколи один і той самий коментатор робив кілька різних за змістом заяв, зокрема давав різні, незрідка протилежні, прогнози. У лютому про велику війну почали говорити частіше, ніж у січні. Змінили свою оцінку, зокрема, Д. Гордон, М. Накі, О. Гончаренко та інші. Також іноді використовувались різні наративи. У такому разі ми аналізували кілька відповідних заяв одного коментатора. Отже, всього ми проаналізували 87 медіаповідомлень — 27 статей та інтерв'ю, 19 дописів у соцмережах та 41 відео. (Перелік джерел наведено у Додатку.)

Загалом серед проаналізованих 87 медіаповідомлень було:

- 25 заяв, що вторгнення не відбудеться (29%);
- 39 заяв, де немає чіткої відповіді (45%);
- 23 заяви, що вторгнення відбудеться (26%).

Як бачимо, чверть медіаповідомлень нашої вибірки містили прогноз російського вторгнення і практично стільки ж заперечували цю можливість. Тобто за оцінками впливових медіаперсон, ситуація на початку 2022 року характеризувалася максимальною невизначеністю.

Не можна сказати, що повномасштабна військова ескалація з боку Росії видавалася на той момент за цими повідомленнями малоімовірною. Це був цілком реалістичний варіант розвитку подій, на котрий, як потім виявилось, чомусь мало хто очікував. За даними опитування Фонду «Демократичні ініціативи», в березні 2023 року лише близько 10% громадян України готувалися до вторгнення, а ледь не половина визнали, що вони не вірили й не очікували його¹. Разом з тим, згідно з іншим опитуванням Фонду «Демократичні ініціативи» безпосередньо перед вторгненням 1–12 лютого 2022 року майже 39% населення вважали загрозу повномасштабної агресії великою або неминучою. Практично стільки ж (майже 40%) думали, що вона незначна або її взагалі не існує².

Результати зазначених досліджень також свідчили про те, що ставлення до можливості повномасштабного вторгнення Росії, зокрема, залежало від політичних уподобань респондентів — ті, хто підтримували проросійські сили, вважали його менш імовірним.

¹ <https://dif.org.ua/article/viyna-ochima-tsvilnikh-yak-lyudski-doli-pereplitayutsya-v-natsionalnu-pamyat>

² <https://dif.org.ua/article/ni-agresii-rosii-gromadska-dumka-ukraintsiv-u-lyutomu-2022-r>

Отже, важливо, які саме групи медійних персоналій просували той чи інший прогноз на початку 2022 року.

Передусім можна помітити, що українські коментатори говорили про ризик вторгнення дещо частіше за російських (табл. 2).

Таблиця 2

Повідомлення українських та російських коментаторів щодо можливості повномасштабного вторгнення (N = 87)

Належність коментатора, що надав прогноз	Прогноз повномасштабного вторгнення			Разом заяв
	вторгнення не відбудеться	немає чіткої відповіді	вторгнення відбудеться	
Український	13	26	16	55
Російський	12	13	7	32

Джерело: власні дані дослідження.

Утім, як серед українських, так і серед російських діячів найпоширенішими були коментарі, в яких не було чіткої відповіді щодо можливості вторгнення. У будь-якому разі на рівні країн ані з одного, ані з іншого боку не було запевнення, що повномасштабного вторгнення не буде. Відмінності розподілу у двовимірній табл. 2 не є статистично значимими ($\chi^2 = 1,951, p = 0,377$). І хоча позиції серед 28 українських та 26 російських експертів та коментаторів стосовно можливості російського повномасштабного вторгнення відрізняються в одному аспекті (беручи до уваги країну походження), лише близько п'ятої частини українських коментаторів не вірили в таку можливість, тоді як серед росіян таких було понад третину, не національна належність була джерелом розбіжності прогнозів.

Як виявилось, таким джерелом є позиція в політичному ландшафті та ідеологічні переконання медіаперсон. З боку української частини вибірки якість прогнозу також була кращою у фахових експертів та незалежних коментаторів.

Як можна побачити з табл. 3 і 4, ані спікери українських опозиційних патріотичних сил, ані представники російської опозиції не висловлювали на початку 2022 року однозначних оцінок щодо імовірності російського повномасштабного вторгнення.

Таблиця 3

Повідомлення українських коментаторів щодо можливості повномасштабного вторгнення (N = 49)

Належність українського коментатора, що надав прогноз	Оцінка можливості ескалації			Разом
	вторгнення не відбудеться	немає чіткої відповіді	вторгнення відбудеться	
Опозиційні	2	9	3	14
Проросійські	5	5	0	10
Провладні	3	10	0	13
Незалежні	2	0	10	12

Джерело: власні дані дослідження.

Натомість з-поміж відібраних нами медіаповідомлень представників української влади та проросійських сил в Україні не було жодного прогнозу, що воно відбудеться.

Проросійські спікери або ухилялися від прямої відповіді, або запевняли, що таке вторгнення неможливе і є провокаційними фантазіями Заходу, спрямованими проти Росії.

Представники української влади, в тому числі посадові особи, які безпосередньо були відповідальні за безпеку країни, переважно уникали прогнозу повномасштабного вторгнення — три чверті проаналізованих заяв українських посадовців не давали чіткої відповіді на це запитання. Водночас були й заяви, де вони заперечували такий перебіг подій. Можна припустити, що така позиція влади могла вплинути на ставлення населення і його подальшу неготовність до великомасштабних бойових дій.

Таблиця 4

Повідомлення російських коментаторів щодо можливості повномасштабного вторгнення (N = 38)

Належність російського коментатора, що надав прогноз	Оцінка можливості ескалації			Разом
	вторгнення не відбудеться	немає чіткої відповіді	вторгнення відбудеться	
Радикально-націоналістичні	0	2	3	5
Провладні	10	2	1	13
Опозиційні	4	12	4	20

Джерело: власні дані дослідження.

Ми не включили до нашого дослідження заяви самого президента В. Зеленського через його особливий статус глави держави. Проте його заяви, як і ті медіаповідомлення представників української влади, що ми проаналізували, також підтримували відчуття невизначеності та скептичне ставлення до потенційної загрози. У своєму відомому зверненні 19 січня 2022 він закликав не панікувати, наголосивши, що російське вторгнення вже триває з 2014 року, і переконував, що нормальний перебіг життя не зміниться («В травні як завжди — сонце, вихідні, шашлики, і, звісно, — День Перемоги»)¹. А вже 14 лютого Президент, закликаючи українських бізнесменів повернутись до країни, запевняв, що влада контролює безпекову ситуацію і не слід боятися початку повномасштабної війни². При цьому він не стверджував, що вона не відбудеться у майбутньому.

Утім, слід відзначити, що, хоча українські посадовці у січні–лютому 2022 року не готували країну до широкомасштабного російського наступу, К. Буданов ще в листопаді 2021 року прямо завив, що Росія готується до нового нападу. (Оскільки його інтерв'ю було оприлюднено до обраного для дослідження періоду безпосередньо перед початком повномасштабного вторгнення, ми не вклю-

¹ <https://www.pravda.com.ua/news/2022/01/19/7321021/>

² <https://www.pravda.com.ua/news/2022/02/14/7323998/>

чили його до вибірки.) За його словами, така атака, ймовірно, «включатиме авіаудари, артилерійські та бронетанкові атаки, за якими підуть повітряно-десантні атаки на Сході країни, десантні атаки в Одесі та Маріуполі Донецької області і менше вторгнення через сусідню Білорусь»¹.

Отже, українські силові структури дали чіткий та коректний прогноз щодо можливості повномасштабного російського вторгнення ще задовго до його початку. Але це стало консолідованою позицією української влади в останні місяці перед неприкритою російською агресією.

З іншого боку, невпевнений медіамеседж української влади доповнювався активним запереченням своїх агресивних планів спікерами Кремля і прокремлівських ЗМІ. Їхні медіаповідомлення були ще більш однозначними, ніж оцінки проросійськи налаштованих українських діячів — ніякого вторгнення не буде. Єдиним, хто вибивався з цього шереху, був В. Жириновський². Це можна пояснити тим, що за своєю ідеологією він належав до радикальних російських націоналістів, які переважно вважали російське вторгнення та «остаточне вирішення українського питання» неминучим (наприклад, З. Прилепін та І. Гіркін).

Така позиція націоналістів різко розбігалася як з офіційною лінією Кремля, так і з основним масивом меседжів проросійських коментаторів в Україні.

Утім, можна припустити, що ті мешканці країни, які звикли довіряти проросійським партіям та кремлівським ЗМІ, радше не звернули уваги на думку радикалів і поставилися скептично до можливості повномасштабного вторгнення в Україну.

Остання умовна група, яку ми виокремили, — українські незалежні коментатори та експерти. У переважній більшості цих медіаповідомлень оцінки ймовірності повномасштабного російського наступу були правильними. Разом з тим навіть для цієї фахової групи (про інші медійні персоналії взагалі годі й казати) не було помітно ознак використання результатів сценарного аналізу в наданні оцінок.

Аргументи, використовувані у формуванні прогнозів, були вбудовані в ті чи інші наративи.

Ми виявили кілька таких наративів, які домінували в інформаційному просторі у січні–лютому 2022 року, і порівняли різні групи коментаторів у тому, як вони їх використовували (табл. 5). Частина наративів були спільними для деяких груп і відповідно пов'язаними із наданим прогнозом.

Найбільш схожими були наративи проросійськи налаштованих українських діячів і представників російської влади та прокремлівських ЗМІ. Обидві групи найбільший наголос робили на західному втручанні й несамотійності України. Російські радикальні націоналісти говорили про невідворотність і навіть бажаність війни з метою встановлення контролю над Україною з боку Росії. Російські опозиційні спікери зі свого боку наголошували не вигідність військової ескала-

¹ <https://www.radiosvoboda.org/a/rozvidka-ukrayiny-rosiya/31572016.html>

² Після деяких вагань ми віднесли В. Жириновського до провладних коментаторів, оскільки, незважаючи на його радикальну риторику, на відміну від Гіркина і подібних, ЛДПР входить до парламенту — тобто офіційної російської влади.

ції («Путину *это не выгодно*»), даючи таким чином негативний прогноз щодо вторгнення. Водночас вони так само зверталися до нарративу протистояння західних країн на чолі зі США та Росії.

Таблиця 5

**Головні нарративи в оцінках можливості
повномасштабного російського вторгнення**

Наратив	Хто використовує
Наратив західного втручання (твердження на кшталт «Україною керує Захід», «українська влада — це маріонетки Заходу», «бази НАТО» на території України)	Проросійськи налаштовані українські діячі та представники російської влади применшували за допомоги цього нарративу суб'єктність, самостійність та важливість України
Наратив меншовартості України (заперечення незалежності, існування української нації, мови тощо)	Радикально-націоналістичні російські коментатори та провладні російські представники використовували його часто як доповнення до нарративу західного втручання
Наратив невигідності війни (інформація про те, що будуть застосовані санкції, «економічні негаразди», «війна — нікому не потрібна» тощо)	Російські опозиційні діячі таким чином аргументували думку, що велика війна неможлива
Наратив спротиву українців (твердження про те, що квітами російські війська ніхто зустрічати не буде, і вони зазнають великих втрат)	Українські незалежні експерти та політичні коментатори намагалися за допомоги такого нарративу зменшити паніку щодо війни та передати меседж про готовність України до будь-якого розвитку подій
Наратив підтримки війни (розповіді про небезпечність України, українського «нацизму», потребу в превентивному ударі, встановленні контролю над Україною)	Радикально-націоналістичні російські кола таким чином обґрунтовували, чому війна все ж таки відбудеться і з якою метою
Наратив нагнітання («інформація про можливе вторгнення — це залякування»)	Російські опозиційні діячі стверджували, що всі дані про можливе вторгнення є лише частиною інформаційної війни
Наратив протистояння Заходу і Росії як основних гравців (уявлення світу як поляризованої шахівниці)	Російські опозиційні діячі та провладні українські коментатори намагалися довести, що нагнітання думки про вторгнення або саме можливе вторгнення є лише частиною «великої гри» Росії та Заходу

Джерело: власні дані дослідження.

Найпоширенішим серед українських (крім проросійськи налаштованих) коментаторів був нарратив спротиву українців у разі повномасштабного наступу. Такий нарратив траплявся серед усіх трьох груп 14 разів, тобто у майже 30% проаналізованих українських медіаповідомлень. Проте його жодного разу не було в російських оцінках, і можливі військові та економічні наслідки для країни-агресора в них не прогнозувалися. Незрідка серед провладних українських коментаторів також траплялися твердження, нібито поширення інформації про

великомасштабне російське вторгнення в Україну було проявом нагнітання з боку США.

Висновки

Ретроспективно може видаватися, що в січні–лютому 2022 року більшість експертів і політичних коментаторів напередодні повномасштабного вторгнення запевняли населення України в неможливості такого перебігу подій. Проте наше дослідження продемонструвало, що це не так.

Узагальнена оцінка медіаповідомлень на початку того року характеризувалася максимальною невизначеністю. І хоча значна частина серед медіакоментаторів давали правильний прогноз, він надходив з боку різних, часто ідеологічно протилежних груп, які, вочевидь, мали неоднаковий вплив на громадську думку. Проблемою стало те, що представники української влади переважно уникали чіткої відповіді щодо можливості початку широкомасштабного російського наступу або іноді висловлювали занадто оптимістичні оцінки. Це доповнювалося активним запереченням імовірності подальшої російської агресії з боку кремлівської пропаганди, яка значною мірою була підтримана в медіаповідомленнях і з боку проросійських політичних сил в Україні. Загалом такі суперечливі оцінки могли бентежити населення України.

Переважно правильно передбачали перебіг подій українські незалежні експерти та російські радикальні націоналісти. Оцінки останніх були побудовані на переконанні в необхідності війни та встановлення російського контролю над Україною. Отже, вони краще розуміли природу і завдання політичного режиму РФ, ніж ліберальні російські коментатори, котрі апелювали до уявної вигоди й раціональних аргументів.

Підґрунтям для всіх прогнозів, у тому числі наданих фаховими експертами, були наративи, що домінували в інформаційному просторі. Деякі з них були спільними для різних груп коментарів, які могли мати протилежні ідеологічні позиції. Якість прогнозу була б, на наш погляд, вищою, якби замість наративів медійні коментатори, принаймні фахові експерти, приділяли увагу розгляду можливих сценаріїв у межах сучасного методу сценарного аналізу та оцінювання контрфактичностей (counterfactuals) (Junio, Mahnken, 2013; Sus, Hadeed, 2020). Саме такого наукового підходу до прогнозування бракує сьогодні й сучасній соціології (Ruser, 2015). Додержання наративів може спотворювати сприйняття реальності та призводити до неадекватних прогнозів.

Разом з тим в українському медіапросторі, як виявило наше дослідження, на найбільшу довіру заслуговують незалежні експерти та коментатори. Отже, споживачам інформації можна порекомендувати, оцінюючи медіаповідомлення, не покладатися на рівень медіапопулярності персони, критично ставитися до заяв представників влади, звертати увагу на репутацію, історію попередніх оцінок і незаангажованість експертів, а також, розглядаючи аргументи, надавати перевагу перевіреним фактам, а не наративам, навіть якщо такі наративи видаються привабливими та збігаються з вашими переконаннями.

ДОДАТОК

Перелік джерел медіаповідомлень

Провідні платформи:

- YouTube — 33 (38%)
- Telegram — 10 (12%)
- Facebook — 8 (9%)
- Сайт tass.ru — 3 (4%)

Інші платформи:

- TikTok — 1
- Twitter — 1
- Сайт RadioSvoboda — 2
- Сайт LB.UA — 2
- Сайт tvrain.tv — 2
- Сайт suspilne.media — 2
- Сайт gazeta.ru — 2
- Сайт censor.net — 1
- Сайт antikor.com.ua — 1
- Сайт Meduza — 1
- Сайт BBC — 1
- Сайт km.ru — 1
- Сайт rbc.ru — 1
- Сайт lenta.ru — 1
- Сайт pnp.ru — 1
- Сайт region.expert — 1
- Сайт golosameriki — 1
- Сайт Север реалити — 1
- Сайт slovodilo — 1
- Сайт espreso.tv — 1
- Сайт ntv.ru — 1
- Сайт novaya.gazeta — 1
- Сайт glavcom.ua — 1
- Сайт pravda.com.ua — 1
- Сайт zaxid.net — 1
- Сайт focus.ua — 1

Джерела / References

Junio, T.J., Mahnken, T.G. (2013). Conceiving of future war: The promise of scenario analysis for international relations. *International Studies Review*, 15(3), 374–395.

Ruser, A. (2015). Sociological quasi-labs: The case for deductive scenario development. *Current sociology*, 63(2), 170–181.

Savel'yev, Yu. (2023). Untruthful claims, real war, dire consequences: understanding the narrative of the Russian invasion of Ukraine. *Journal of Contemporary Central and Eastern Europe*, 31(2), 467–480.

Sus, M., Hadeed, M. (2020). Theory-infused and policy-relevant: On the usefulness of scenario analysis for international relations. *Contemporary Security Policy*, 41(3), 432–455.

Отримано / Received 14.08.2024

ЮРІЙ САВЕЛЬЄВ, ОЛЕКСАНДРА БАГАЦЬКА

Наративи замість сценаріїв: що було не так із прогнозуванням повномасштабного російського вторгнення в Україну?

У статті на підставі аналізу медіаповідомлень у січні–лютому 2022 року (до 24.02.22) з'ясується, які прогнози щодо можливості повномасштабного російського вторгнення переважали напередодні. Кількісний та якісний аналіз заяв та інтерв'ю 54 українських і відомих в Україні російських медіаосіб, політичних діячів та експертів, дав змогу визначити достовірність їхніх прогнозів і виявити головні використані ними аргументи та наративи. Якщо загалом оцінки медіаповідомлень на початку 2022 року характеризувалися максимальною невизначеністю, то розбіжність прогнозів залежала від позицій в політичному ланд-

шафті та ідеології медіаперсон. Представники української влади переважно уникали чіткої відповіді щодо можливості початку широкомасштабного російського наступу. Це доповнювалося активним запереченням імовірності подальшої російської агресії з боку спікерів Кремля і прокремлівських ЗМІ, яке значною мірою було підтримане в медіаповідомленнях з боку проросійських політичних сил в Україні. Переважно слушно передбачали перебіг подій українські незалежні експерти й коментатори та російські радикальні націоналісти.

Аргументи, що їх використовували у формуванні прогнозів, у тому числі наданих фаховими експертами, ґрунтувалися на популярних наративах, а не результатах сценарного аналізу. Деякі наративи були спільними для різних груп медіакоментаторів, які могли мати протилежні ідеологічні позиції. Якість прогнозу була б, імовірно, вищою, якби замість наративів медіакоментатори приділяли увагу розгляду можливих сценаріїв.

Ключові слова: *аналіз медіаповідомлень, наративи, змішані та якісні дослідження, російське вторгнення в Україну, сценарії*

YURIY SAVELYEV, OLEKSANDRA BAHATSKA

Narratives instead of scenarios: what was wrong with forecasting the all-out Russian invasion of Ukraine?

Based on the analysis of media reports in January–February 2022 (up to 02/24/2022), the article reveals which forecasts of an all-out Russian invasion were prevalent before its beginning. Quantitative and qualitative analysis of the statements and interviews of 54 Ukrainian and Russian media personalities known in Ukraine, political figures and experts, allowed to determine the validity of their forecast and identify the main arguments and narratives used by them.

If, in general, the prognosis found in the media reports at the beginning of 2022 was characterized by maximum uncertainty, then the divergence of predictions depended on the position of media personalities in the political landscape and their ideology. Representatives of the Ukrainian authorities mostly avoided a clear answer regarding the possibility of a large-scale Russian offensive. This was complemented by an active denial of the likelihood of further Russian aggression by the Kremlin speakers and pro-Kremlin mass media, which was also largely supported by pro-Russian political parties in Ukraine. Ukrainian independent experts and commentators as well as Russian radical nationalists mostly correctly predicted the course of events.

Arguments used in forecasting, including those projections provided by professional experts, were based on the popular narratives not the results of scenario analysis. Some of these narratives were shared by different groups of media commentators who might have opposing ideological positions. The quality of the forecast would probably have been better if media commentators had considered possible scenarios instead of narratives.

Keywords: *analysis of media reports, narratives, mixed and qualitative research, Russian invasion of Ukraine, scenarios*